

Småbarnsforeldres rettsstilling

Forord

Denne brosjyren er utgitt av Juridisk rådgivning for kvinner (JURK). JURK gir gratis juridisk rådgivning til alle kvinner bosatt i hele Norge.

Brosjyren er en del av vårt OFO-prosjekt. OFO står for Oppfølgingsordningen for enslige forsørgere på overgangstønad. Brosjyren gir en oversikt over juridiske og praktiske spørsmål som er aktuelle for småbarnsforeldre. Vi har særlig lagt vekt på enslige forsørgeres rettsstilling. Brosjyren kan imidlertid også være nyttig for andre. I tillegg gir den oversikt over steder hvor du kan henvende deg for å få hjelp.

JURK ønsker å gjøre leseren oppmerksom på at brosjyren omhandler hovedprinsippene. Mange detaljer er ikke tatt med.

JURK ønsker å takke sosial- og helsedepartementet som har bidratt med støtte til brosjyren. I tillegg ønsker vi å rette en takk til Asbjørn Kjønstad ved Universitetet i Oslo som har bidratt med råd å veiledning.

Vi takker også for gode innspill fra øvrige medarbeidere i JURK.

Oslo, januar 2000

Ingunn Øymo

Kristin Grongstad

Halldis Gjømli

Kari Gimmingsrud

Brosjyren er revidert i februar 2004.

JURK takker Aslak Syse for veiledning i forbindelse med revidering av brosjyren.

Camilla Fosse

Inga Sundheim

Innholdsfortegnelse

Forord

Kapittel 1 Barnebidrag

- [1.1 Hva er barnebidrag?](#)
- [1.2 Hvem fastsetter bidraget?](#)
- [1.3 Bidragets størrelse](#)
- [1.4 Endring av bidraget](#)
- [1.5 Hvor lenge varer bidragsplikten?](#)
- [1.6 Hvem dekker ekstraordinære kostnader?](#)
- [1.7 Gebyr](#)
- [1.8 Kan bidraget forskutteres?](#)
- [1.9 Hvordan foregår innkrevingen?](#)
- [1.10 Hvem betaler reisen mellom foreldrene?](#)

Kapittel 2 Barnetrygd

- [2.1 Hva er barnetrygd?](#)
- [2.2 Utvidet barnetrygd for enslig forsørger](#)

Kapittel 3 Ytelser etter folketrygdløven

- [3.1 Hvem er medlem i folketrygden](#)
- [3.2 Stønader til gravide](#)
- [3.3 Økonomiske støtteordninger i forbindelse med fødsel](#)
- [3.4 Overgangsstønad](#)
- [3.5 Utdanningsstønad](#)
- [3.6 Stønad til barnetilsyn](#)
- [3.7 Flytteutgifter](#)
- [3.8 Pensjon og pensjonspoeng](#)
- [3.9 Meldeplikt](#)
- [3.10 Hvordan gå frem for å få stønad](#)

Kapittel 4 Kontantstøtte

- [4.1 Hva er kontantstøtte?](#)
- [4.2 Hvem kan få kontantstøtte](#)
- [4.3 Kontantstøttens størrelse](#)

Kapittel 5 Rettigheter i arbeidsforhold

[5.1 Generelt](#)

[5.2 Varsel til arbeidsgiver](#)

[5.3 Vern mot tungt arbeid](#)

[5.4 Rett til fri fra arbeidet](#)

[5.5 Tidskonto](#)

[5.6 Rett til fri ved barns og barnepassers sykdom](#)

[5.7 Rett til redusert arbeidstid](#)

[5.8 Fritak for overtidarbeid og medarbeid](#)

[5.9 Oppsigelsesvern](#)

[Kapittel 6 Annet](#)

[6.1 Elever og studenter med lån i Statens lånekasse for utdanning](#)

[6.2 Sosiale tjenester](#)

[6.3 Barneverntjenesten](#)

[Kapittel 7 Nyttige opplysninger](#)

[7.1 Hvor kan du henvende deg for å få hjelp?](#)

Kapittel 1: Barnebidrag

1.1 Hva er barnebidrag?

Begge foreldre har plikt til etter evne å forsørge sitt barn. Dette gjelder også dersom foreldrene ikke bor sammen. Den av foreldrene som ikke bor fast sammen med barnet oppfyller denne plikten ved å betale barnebidrag.

Barnebidrag kan bare pålegges der farskapet er fastslått. Farskap fastsettes etter loven, ved erkjennelse eller ved dom. Er foreldrene gift når barnet blir født, anses ektefellen automatisk for å være far til barnet. Er moren ikke gift på fødselstidspunktet, kan barnebidrag kun pålegges faren dersom farskapet er vedtatt eller fastslått etter reglene i barneloven. Farskap kan eksempelvis vedtas ved erkjennelse i fødselsmeldingen.

1.2 Hvem fastsetter bidraget?

Utgangspunktet er at fastsettelse av barnebidraget er et privatrettslig anliggende som ikke krever innblanding fra det offentlige. Foreldrene kan selv avtale barnebidragets størrelse, og det foreligger ingen begrensninger i avtalefriheten. Trygdekontoret har egen blankett til bruk for slik avtale.

Selv om foreldrene ikke har levd sammen etter at barnet ble født, kan de likevel fritt inngå privat avtale. Er det ikke avtalt bidrag, skal trygdekontoret på eget initiativ sørge for at bidrag blir fastsatt og inndrevet gjennom Trygdeetatens innkrevingsentral (TI).

Hvis foreldrene ikke blir enige, kan hver av dem be trygdekontoret fastsette størrelsen på bidraget. Det er trygdekontoret som avgjør alle krav i tilknytning til barnebidrag og særtilskudd.

Avtaler foreldrene et bidrag som er lavere enn bidragsforskuddet, kan trygdekontoret ta opp saken på eget initiativ og selv fastsette bidragets størrelse. Bidraget kan ikke settes høyere enn det beløpet det offentlige har refusjonskrav på.

Foreldrene kan kreve at bidraget fastsettes av domstolene i forbindelse med en ekteskaps sak, sak om foreldreansvar og samværsrett.

1.3 Bidragets størrelse

Barnebidrag blir fastsatt ut fra hva det koster å forsørge barnet. Underholdskostnaden øker med barnets alder, og er inndelt i tre aldersklasser: 0-5 år, 6-10 år og 11 år og oppover. Det tas også hensyn til bidragspliktiges bidragsevne og samvær.

Kostnaden ved å ha barn fastsettes etter satser fra Statens institutt for forbruksforskning (SIFO). Satsene varierer etter barnets alder.

Underholdsplikten består av forbruksutgifter, boustgifter og eventuelt tilsynsutgifter med fratrekk for barnetrygd.

Underholdskostnaden skal fastsettes forholdsmessig mellom foreldrene

etter deres inntekt. Med inntekt menes personinntekt og eventuelt barns inntekt. Offentlige ytelser som utvidet barnetrygd, ekstra småbarnstillegg, kontantstøtte og fordelingen av skatteklasse 2-fradraget legges til bidragsmottakerens inntekt. Bidragspliktiges del av underholdskostnaden avrundes til nærmeste sjettedel.

Inntekten til en part skal fastsettes etter skjønn dersom parten ikke legger frem etterspurt dokumentasjon, eller det er grunn til å tro at parten holder tilbake informasjon av betydning for avgjørelsen. Den kan også fastsettes ved skjønn dersom parten ikke har en rimelig grunn til å ha vesentlig lavere inntekt enn det han eller hun kan oppnå, eventuelt til ikke å ha inntekt.

Når bidrag fastsettes, skal bidragspliktige ha igjen en viss minstedel av inntekten sin til underhold av seg selv og barna. Det kreves at bidragspliktig har økonomisk evne til å betale barnebidrag. En vurdering av

bidragspliktiges økonomi må foretas. Utgangspunktet tas i inntekt, deretter trekkes en fra skatt og trygdeavgift og underholdskostnaden til egne barn i egen husstand. Basisutgifter, for eksempel boutgifter, trekkes fra etter fast sats. Resultatet kan bli at bidraget faller bort eller blir redusert.

I tilfeller der barnet har egen inntekt, kan det føre til reduksjon eller at barnebidraget faller bort. Dersom for eksempel Per på 16 år tjener kr 150 000 i året, faller barnebidraget bort.

Ved offentlig fastsettelse skal ikke bidragspliktige betale mer enn 25 % av sin inntekt i barnebidrag.

Etter barneloven har barn rett til samvær med begge foreldrene, selv om de lever hver for seg. Samværet har betydning for bidragets størrelse. Har den bidragspliktige samvær med barnet minst to ganger hver måned i gjennomsnitt, fører dette til at bidraget reduseres. Tanken bak er at under samvær er det bidragspliktige som bærer utgiftene, og ikke bidragsmottaker.

Trygdekontoret krever skriftlig samværsavtale for å legge det oppgitte samværet til grunn. Der foreldrene ikke blir enige om en samværsavtale, eller ikke blir enige om endring av eksisterende avtale, kan det reises sak for retten.

Foreligger det en samværsavtale, men partene blir uenige om hvor mye samvær som har funnet sted, må bidragspliktige bevise at han eller hun har hatt så mye samvær med barnet som dokumentert. Dette gjelder imidlertid ikke der fylkesmannen eller domstolen har fastsatt samvær, da må bidragsmottakeren bevise omfanget av samværet.

Problemer kan oppstå ved at bidragspliktig ikke følger opp samværsavtalen, typisk ved å ha barnet mindre enn avtalt. Reglene forutsetter at det ikke får noen virkning dersom det kun skjer sporadisk. Hvis bidragspliktige derimot systematisk ikke handler i samsvar med samværsavtalen, kan bidragsmottaker få igjennom at det blir inngått en ny avtale.

Trygdekontoret opererer med ulike samværsklasser:

- 2-3 netter per måned, eventuelt to eller flere dager
- 4-8 netter per måned
- 9-13 netter per måned
- 14-15 netter per måned

Hvor stort fradrag som skal gjøres i bidraget på bakgrunn av samværet, sees i forhold til barnets alder.

Delt fast bosted innebærer at barnet skal bo halvparten av tiden hos hver av foreldrene. Dette innebærer

at foreldrene sammen tar avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen for barnet og andre større avgjørelser om dagliglivet. Er det ikke avtalt delt fast bosted, forligger det en utvidet samværsrett.

Ved delt fast bosted blir foreldrene ansett å ha like store utgifter til barnet per dag. Er bidragspliktig og bidragsmottaker i samme økonomiske situasjon, blir som hovedregel bidraget satt til null. Er det betydelige lønnsforskjeller mellom foreldrene, kan resultatet bli at det fastsettes et netto bidrag.

Ved høy inntekt hos bidragspliktig, kan det fastsettes et tilleggsbidrag, forutsatt at bidragsmottaker setter frem krav om det, og bidragspliktig har en inntekt som overstiger 550 ganger fullt bidragsforskudd.

Trygdekontoret vil i visse tilfeller fastsette bidraget ved skjønn i stedet for å fastsette bidraget etter kostnadsmodellen:

- En av partene bor i eller arbeider i og betaler skatt til et land der levekostnadene er vesentlig forskjellige fra Norge
- Bidraget blir midlertidig fastsatt
- Barnet blir forsørget av andre eller gifter seg
- Barnet er i institusjon

1.4 Endring av bidraget

Foreldrene kan selv endre avtalt eller fastsatt bidrag ved ny, skriftlig avtale.

Hver av foreldrene kan søke trygdekontoret om å få endret et tidligere avtalt eller fastsatt bidrag.

Endringen må utgjøre mer enn 10 % av det gjeldende beløpet for at trygdekontoret kan fastsette nytt bidrag. Dersom sterke grunner tilsier det, kan foreldrene søke om endring med tilbakevirkende kraft eller ettergivelse av bidragsgjeld. Trygdekontoret kan i visse tilfeller selv ta initiativ til endring av bidrag. Dette gjelder der bidragspliktige med flere barn ikke har full bidragsevne eller der samlet bidrag er høyere enn en viss prosent av inntekten.

1.5 Hvor lenge varer bidragsplikten?

Bidragsplikten faller bort måneden etter at barnet har fylt 18 år. Det kan avtales at det skal betales bidrag etter fylte 18 år.

Blir ikke partene enige om en avtale om forlenget bidrag, kan hver av dem søke trygdekontoret om dette. Barnet vil da være part i stedet for bidragmottakers. Det ytes vanligvis bidrag frem til barnet er ferdig med vanlig skolegang, som for eksempel videregående skole. Kostnadsmodellen legges til grunn ved fastsettelse av bidraget.

Bidraget forlenges likevel ikke dersom det etter de økonomiske forholdene vil virke urimelig overfor den bidragspliktige. Et eksempel på dette kan være hvor den bidragspliktige har svært dårlig økonomi.

1.6 Hvem dekker ekstraordinære kostnader?

Foreldre kan avtale at det skal betales særtilskudd til barn i forbindelse med særlige engangsutgifter. Dette kan eksempelvis være i forbindelse med utgifter til konfirmasjon, tannregulering, leirskole eller dyrere fritidsinteresser. Utgiftene må være rimelige eller nødvendige og ikke gå inn under de utgiftene som de løpende bidragene skal dekke.

Blir ikke partene enige, kan de be trygdekontoret avgjøre om særtilskudd skal pålegges. Kravet må fremsettes senest ett år etter at utgiftene påløp.

Særtilskuddet skal fastsettes ut fra de faktiske utgiftene som bidragmottakeren kan dokumentere. Særtilskudd kan bare fastsettes når den bidragspliktige har full bidragsevne. Det kan pålegges særtilskudd til barn over 18 år, dersom vilkårene for å fastsette bidrag utover denne alderen er oppfylt.

1.7 Gebyr

Fastsetter eller endrer det offentlige barnebidraget, må hver av foreldrene betale gebyr lik ett rettsgebyr. Ett rettsgebyr er per 01.01.04 kr 740.

1.8 Kan bidraget forskutteres?

Den som har rett til barnebidrag, kan søke trygdekontoret om bidragsforskudd. Dette er praktisk i de tilfeller bidraget ikke blir betalt i tide og der bidraget er lavere enn forskuddet. Barnet blir på denne måten sikret et visst minstepløp til sitt underhold hver måned.

Bidragsforskudd formidles gjennom Trygdeetatens innkrevningssentral. Bidragsforskudd er behovsprøvd. Det betyr at inntekt, antall barn og om man er gift, samboer eller om man er enslig har betydning for forskuddets størrelse. Bidragsforskuddet kan utbetales med 50 %, 75 % eller 100 % av fullt bidragsforskudd. Bidragmottaker mister i utgangspunktet retten til forskudd dersom vedkommende tjener over 320 ganger fullt bidragsforskudd. Bor barnet alene eller sammen med andre omsorgspersoner enn foreldrene eller farskap ikke er fastsatt, gis det fullt bidragsforskudd selv om bidragmottaker tjener

over denne summen. Barnebidraget indeksreguleres årlig.

1.9 Hvordan foregår innkreving?

Frykter bidragsmottaker at betaling vil utebli ved en privat avtale, kan vedkommende når som helst sette frem krav om at trygdeetaten skal

kreve inn bidraget. Dette er gratis. En bidragsmottaker har full rett til å kreve offentlig innkreving av bidraget. Ved offentlig innkreving skal alle bidrag betales til Innkrevingssentralen, og all utbetaling av bidragsforskudd og innbetalte bidrag blir sendt derfra.

1.10 Hvem betaler reisen mellom foreldrene?

Reisekostnader er et privatrettslig forhold med full avtalefrihet mellom foreldrene. Hovedregelen er at begge foreldrene har plikt til å dele utgiftene i forbindelse med samvær med barnet, dersom foreldrene ikke blir enige om noe annet. Ugiftene skal deles forholdsmessig mellom foreldrene etter deres inntekt. Reiseutgiftene er ikke en del av barnebidraget.

Kapittel 2 Barnetrygd

2.1 Hva er barnetrygd?

Barnetrygd er en stønad til foreldre med barn under 18 år.

Barnet må være bosatt i Norge for at mor eller far skal få barnetrygd dersom ikke barnet er bosatt i et EØS-land og EF-rettens regler slår gjennom. Hvis barnet oppholder seg i utlandet i mer enn 12 måneder, vil barnetrygden normalt opphøre.

Kravet om at barnet må være bosatt i Norge kan i visse tilfeller fravikes. Dette gjelder f.eks. hvor forsørgeren studerer ved en utenlandsk skole eller arbeider for en humanitær organisasjon i utlandet.

Du må melde fra til trygdekontoret dersom du begynner eller slutter i arbeid i et annet EØS-land.

Barnetrygden skal komme barnet til gode. Det er den som forsørger barnet som har rett til stønader. Den som har barnet boende fast hos

seg blir regnet som forsørger. Hvis begge foreldrene har omsorgen for barnet, skal trygden normalt utbetales til moren.

Barnets foreldre har plikt til å melde fra til

trygdekontoret om forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd. Hvis man unnlater å gi opplysninger eller gir feil informasjon til trygdekontoret, kan barnetrygden inndras eller holdes tilbake.

Barnetrygden ytes fra og med måneden etter at barnet er født, til og med den måneden barnet fyller 18 år.

Hvis barnet er født i Norge, vil forsørgeren motta barnetrygden automatisk. I enkelte tilfeller må imidlertid forsørgeren fylle ut et skjema for å få barnetrygd. Dette vil være når:

- Barnets mor ikke er bosatt i Norge.
- Barnet er eldre enn seks måneder når det bosetter seg i Norge.
- Forsørgeren har rett til utvidet stønad.
- Rett til barnetrygd følger av EØS-reglene, eller trygdeavtaler med andre land.

Barnetrygden utbetales fra trygdekontoret hver måned. Satsene fastsettes av Stortinget hvert år. Barnetrygden varierer bl a med hvor mange barn det er i familien.

Per 01.01.04 er satsen kr 970 per barn per måned, til sammen kr 11 640 per år per barn.

2.2 Utvidet barnetrygd for enslig forsørger

Det foreligger rett til utvidet barnetrygd i de tilfeller der barnets foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Utvidet barnetrygd kan også gis til gjenlevende ektefelle. Det gis ikke utvidet barnetrygd dersom søkeren bor i samme boenhet som den andre av barnets foreldre.

Utvidet barnetrygd kan likevel gis i tilfeller der foreldrene er gift, hvis den som setter frem krav godtgjør at

- Samlivet mellom ektefellene har vært hevet i minst 6 måneder (faktisk separasjon).
- Den ene ektefellen har vært forsvunnet i minst 6 måneder. Tilsvarende gjelder for forsvunnet samboer eller partner.

- Ektefellene er midlertidig separert ved kjennelse etter ekteskapsloven § 92.

Det foreligger ingen rett til utvidet barnetrygd i tilfeller der barnas foreldre vanligvis bor sammen, men der de midlertidig bor atskilt som følge av arbeid, utdanning eller lignende.

2.3 Andre tilleggsytelser i barnetrygdordningen

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0–3 år, har rett til ett ekstra småbarnstillegg på kr 7 920 per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0–3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvæningen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på kr 3 840 per barn per år, det såkalte Finnmarkstillegget. Finnmarkstillegget skal også utbetales for barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjoner i de aktuelle kommunene.

Det tidligere småbarnstillegget i barntrygden ble avviklet den 31. juli 2003 i forbindelse med finansieringen av barnehageutbyggingen.

Kapittel 3: Ytelser etter folketrygdloven

3.1 Hvem er medlem i folketrygden?

Folketrygdens formål er å gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt og kompensere for utgifter, eksempelvis ved sykdom eller fødsel.

Personer som er bosatt i Norge er medlemmer i folketrygden. Alle som fødes i Norge av foreldre som er bosatt her, blir automatisk medlemmer av folketrygden. De som flytter til Norge regnes som bosatt når de oppholder seg i Norge og oppholdet har vart i mer enn 12 måneder. Dersom vedkommende tar arbeid i Norge, blir han eller hun medlemmer fra første arbeidsdag. Det er et generelt vilkår for å få ytelser fra folketrygden at søkeren er medlem av trygden. Medlemmer har rett til ytelser etter folketrygdloven dersom de oppfyller vilkårene til de enkelte ytelsene.

3.2 Stønader til gravide

I forbindelse med graviditet kan man ha rett til ulike stønader.

Det kan ytes stønader til å dekke utgifter i forbindelse med kontrollundersøkelser hos godkjennelse helsestasjon før fødsel og en undersøkelse under fødselen. Helsestasjonen kan ha en avtale med trygden. Dette innebærer at stønaden blir utbetalt direkte til helsestasjonen.

Ved fødsel utenfor institusjon, eksempelvis hjemmefødsel, ytes det en engangsstønad. Per 01.01.04 er denne stønaden på kr 1 765.

I tillegg kan det ytes stønad til jordmorutgifter. Hvis en gravid kvinne blir pålagt å slutte i sitt arbeid på grunn av risikofylt arbeidsmiljø, har hun rett til svangerskapspengene. Dette kan du lese mer om i brosjyrens punkt 5.3.

Svangerskapspengene skal dekke 100 % av bortfalt arbeidsinntekt for arbeidstakere og frilansere. For selvstendig næringsdrivende vil svangerskapspengene erstatte 65 % av inntekten. De regner bare med inntekt opp til seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Per 01.01.04 utgjør grunnbeløpet kr 56 861.

Kvinnene må ha vært i arbeid i minst to uker og ha en årsinntekt som svarer til over halvparten av folketrygdens grunnbeløp for å ha krav på svangerskapspengene.

3.3 Økonomisk støtteordninger i forbindelse med fødsel

I forbindelse med fødsel vil arbeidstaker ha krav på forskjellige ytelser fra folketrygden.

Fødselspengene erstatter tapt arbeidsinntekt. Kvinnen må ha vært i inntektsgivende arbeid i minst seks av de ti siste månedene for å ha krav på stønaden. Ligestilt med inntektsgivende arbeid er dagpenger under arbeidsløshet, sykepenger og svangerskapspengene. Inntekten må på årsbasis minst tilsvare halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Fødselspengene beregnes på samme måten som sykepenger. For arbeidstakere og frilansere vil fødselspengene utgjøre 100 % av arbeidsinntekten og for selvstendig næringsdrivende 65 % av inntekten. Det ytes ikke fødselspengene for den del av inntekten som overstiger seks ganger folketrygdens grunnbeløp.

Man kan velge mellom å ta ut fødselspengene med full lønn opptil 42 uker eller med 80 % av full lønn i opptil 52 uker. Det valget som blir tatt vil gjelde for hele stønadsperioden. Banas mor må ta ut tre av ukene før fødselen og seks uker etter.

Fire uker av stønadsperioden er forbeholdt faren.

Fedrekvoten må ikke tas ut i sammenheng, men den må utgjøre fire uker til sammen. Denne kvoten kan normalt ikke overføres til moren. Tar ikke faren ut sin permisjon, blir den samlede stønadsperioden

forkortet tilsvarende.

Ved flerbarnsfødsler blir stønadsperioden forlenget med henholdsvis fem uker med full lønn eller syv uker med 80 % av full lønn.

Dersom stønadsmottaker tar ut ferie i stønadsperioden., skal ferien ikke regnes med i permisjonstiden. Det samme gjelder hvis barnet eller den som mottar stønad er innlagt på sykehus.

Fødselspenger må i sin helhet tas ut før barnet er fylt to år med mindre det er avtalt tidskonto.

Tidskonto er et alternativ til full permisjon. Dette kan du lese mer om i brosjyrens punkt 5.5.

Dersom vilkårene for rett til fødselspenger ikke er oppfylt, mottar kvinnen engangsstønad for hvert barn. Et eksempel på dette kan være hvis moren er student, hjemmearbeidene eller har svært lav inntekt. Engangsstønaden fastsettes årlig av Stortinget. Per 01.01.04 er beløpet på kr 33 584.

Dette beløpet kommer altså alltid til utbetaling dersom moren, eventuelt faren, ikke har krav på et større beløp i løpende ytelser, og uavhengig av om kvinnen mottar andre trygdeytelser som attføring eller liknende.

Hvis fødselspengene er lavere enn engangsstønaden, kan den stønadsberettigede få differansen opp til engangsstønaden.

3.4 Overgangsstønaden

Overgangsstønad er en trygdeytelse som på visse vilkår ytes til enslige forsørgere. Dette er en midlertidig ytelse til livsopphold. Overgangsstønad ytes for den tid den enslige forsørger ikke er i stand til ved eget arbeid å forsørge seg selv og sitt barn.

Man kan ha rett til overgangsstønad i to tilfeller. Det kan for det første være at omsorgen for barnet hindrer foreldrene i å ta inntektsgivende arbeid. For det andre gjelder dette dersom den enslige forsørgeren først etter en utdannings eller omstillingstid kan få arbeid.

I tillegg må følgende vilkår være oppfylt for å kunne få overgangsstønad.

Søkeren må ha vært medlem i folketrygden i de tre siste årene før det settes frem krav om overgangsstønad.

Stønadsmottakeren må ha aleneomsorg for barn og ha klart mer av den daglige omsorgen enn den andre forelderens. I tillegg må denne ordningen være varig. Dersom barnet bor vekselvis i like lange perioder

hos hver av foreldrene, vil ingen av dem bli regnet som enslig forsørger. Det må minst være bolker på 6 måneder hvor barnet bor fast hos den ene forelderen før overgangsstønad blir aktuelt.

Stønadmottaker må være ugift, separert eller skilt. Som regel kreves det at det er innvilget separasjon eller skilsmisse. Hvis man er faktisk

separert og ikke har mottatt separasjonsbevilling, skal det svært mye til for å ha rett til stønad. Nærmere opplysninger om dette kan du få ved å henvende deg til ditt trygdekontor.

Man regnes ikke som enslig forsørger dersom man:

- Inngår ekteskap, uansett med hvem,
- Har vært samboer i minst 12 av de siste 18 månedene eller
- Lever sammen med barnefaren

I utgangspunktet kan overgangsstønad gis til det yngste barnet er åtte år, men ikke mer enn sammenlagt tre år eller at det yngste barnet er født.

For at en enslig foresørger skal kunne beholde stønaden etter at det yngste barnet fyller tre år, kreves det yrkesrettet aktivitet. Stønadmottakeren må enten være i arbeid eller under utdanning, stå tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker eller være eller være oppfølgingsleder ved trygdekontoret for de som mottar overgangsstønad.

Utover regelen om at overgangsstønad ikke ytes i mer enn sammenlagt tre år etter at det yngste barnet er født, kan det gis overgangsstønad i følgende tilfeller:

- Overgangsstønad kan gis for en periode på to måneder før fødselen, dersom det er klart at søkeren ved fødsel vil tilfredsstillе vilkårene for å bli ansett som enslig forsørger.
- Stønadstiden kan utvides med opptil to år fram til barnet fyller åtte år når den enslige forsørgeren er under nødvendig utdanning og fyller vilkårene for utdanningsstønad. Utdanningen må utgåre minst halvparten av utdanning på full tid. I tillegg gis overgangsstønad til brukerkontakter, dvs. enslige forsørgere som opptrer som ressurspersoner i oppfølgingsvirksomhet overfor andre.
- Etter skilsmisse, separasjon eller samlivsbrudd mellom ugifte foreldre gis det overgangsstønad i opptil ett år før det yngste barnet fyller ti år.
- Overgangsstønad kan gis til barnet fyller ti år dersom den enslige forsørgeren eller barnet har en forbigående sykdom som hindrer henne i å være i arbeid.

- Når forsørgeren har et barn som trenger særlig tilsyn på grunn av funksjonshemming, sykdom eller store sosiale problemer, kan overgangsstønnen gis til barnet fylder 18 år.

Overgangsstønnen beregnes ut fra folketrygdens grunnbeløp (G). Grunnbeløpet er en verdi som brukes ved beregning av de fleste trygdeytelser.

Grunnbeløpet fastsettes av Stortinget, og endres hvert år. Per 01.01.04 er beløpet på kr 56 861.

Årlig overgangsstønning utgjør 1,85 G. Per 01.01.04 utgjør overgangsstønnen kr 105 200 per år.

Stønnen er subsidiær i forhold til arbeidsinntekt. Dette betyr at dersom den enslige forsørgeren har eller kan forventes å skaffe seg arbeidsinntekt, blir stønnen redusert. Stønnen blir ikke redusert dersom forsørgeren ikke kan forventes å tjene mer enn $\frac{1}{2}$ G årlig. Svangerskaps- og adopsjonspenger under arbeidsløshet.

For hver krone en enslig forsørger tjener ut over $\frac{1}{2}$ G skal overgangsstønnen reduseres med 40 øre.

Den som mottar overgangsstønning, har plikt til å melde fra til trygdekontoret strakt mottakeren slutter eller begynner i arbeid, eller når inntekten endrer seg. Hvis unnlattelsen av å oppgi inntekt medføres at det mottas for høy stønnen, kan trygdekontoret kreve dette tilbakebetalt. I noen tilfeller kan også en slik unnlattelse straffes med bøter. Det samme gjelder dersom mottaker gir uriktige opplysninger.

3.5 Utdanningsstønning

Enslige forsørgere som tar nødvendig utdanning for å bli i stand forsørge seg selv ved eget arbeid kan ha rett til utdanningsstønning. Retten til å få utdanningsstønning er betinget av at den enslige forsørgeren har rett på overgangsstønning. Det er videre et vilkår at den enslige forsørgeren trenger utdanning for å bli selvforsørget. Det gis vanligvis ikke utdanningsstønning etter at yrkeskompetanse er oppnådd.

Når det søkes om utdanningsstønning, må søker ha et siktemål eller en plan med utdanningen. Dersom det er mulig, bør planen være lagt opp i samråd med en yrkesrettleider som kan hjelpe til med å finne de utdanningsveier som gir best mulighet for arbeid.

Det må alltid vurderes om utdanningen som det søkes stønnen til, er hensiktsmessig. For eksempel vil kurs på folkehøyskolen eller kunstnerutdanningen vanligvis ikke være grunnlag for rett til utdanningsstønning.

Likeledes kan utdanningsstønning ikke gis til kurs som i seg selv ikke fører til en forbedring av søkerens ervervsmuligheter, og hvis kurset heller ikke er et nødvendig ledd i en utdanningsplan.

Stønaden skal dekke utgiften til skolemateriell, reiseutgifter på grunn av utdanningen, flytteutgifter og eventuelle skolepenger begrenset oppad til satsene fra Statens lånekasse for utdanning. Det kan også gis tilskudd til dekning av boutgifter, men kun til ekstrautgifter som er en nødvendig følge av utdanningen, for eksempel ved skifte av oppholdssted.

Utgifter til utdanning kan bare dekkes i nødvendig utstrekning, dvs etter rimeligste alternativ.

Folketrygdens ytelser i utdanningssituasjonen fører til reduksjon i lån og stipend fra Statens lånekasse for utdanning. Du kan kontakte lånekassen for ytterligere informasjon.

Utdanningsstønad kan ikke gis utover det som sikrer selvforsørgelse. Utdanning i utlandet anses ikke for å være nødvendig for å bli selvforsørget.

Har søker ingen yrkesutdanning fra før, kan det som hovedregel gis utdanningsstønad til inntil tre års yrkesutdanning på heltid. Det gis normalt ikke stønad utover det tidspunkt hvor det oppnås yrkeskompetanse. Stønad til allmennutdanning kan gis når denne er en del av en nødvendig utdanningsplan.

Utdanningsstønad faller bort hvis stønadmottaker ikke lenger anses for å være enslig forsørger, eller ikke lenger er under utdanning.

3.6 Stønad til barnetilsyn

Enslig forsørger kan ha rett til stønad til rett til slik stønad, må man overlate nødvendigtilsyn med barn (a) til andre på grunn av utdanning eller arbeid utenfor hjemmet. Dette må bekreftes fra arbeidsgiver eller lærestedet. Det samme gjelder dersom vedkommende er tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker. Det er i utgangspunktet uten betydning hvem som har tilsyn med barnet, selv om dette for eksempel er nære slektninger. Det gis imidlertid ikke stønad dersom det er den andre forelderen som tar hånd om barnet.

Det er vilkår at utdanningen må ha betydning for fremtidige arbeidsmuligheter.

Blir den som har aleneomsorgen for barn forbigående syk og derfor forhindret i arbeid eller utdanning, kan vedkommende beholde stønaden i inntil ett år. Under en slik periode er det et vilkår at tilsynsordningen for barna opprettholdes.

Stønaden til barnetilsyn faller bort når barnet har fullført fjerde skoleår. Det kan etter visse vilkår gis stønad utover dette.

For å motta stønad må utgiftene til tilsynet med barna dokumenteres. Stønaden utgjør 64 % av utgiftene.

Stortinget fastsetter maksimalsatsene.

Per 01.01.04 er satsene per måned:

1 barn	Kr 2 671
2 barn	Kr 3 485
3 eller flere barn	Kr 3 949

Enslige forsørgere som har inntekt over 6G, har ikke rett til stønad.

3.7 Flytteutgifter

Enslig forsørger kan ha rett til stønad til å dekke flytteutgifter på grunn av arbeid.

Dersom forsørger ikke kan finne et passende arbeid på bostedet, kan det gis stønad til dekning av utgifter i forbindelse med nødvendig flytting for å begynne i arbeidet et annet sted.

For at stønad til dekning av flytteutgifter kan gis, må det være klarlagt at søker ikke kan få passende arbeid på bostedet, eventuelt at søker ikke kan begynne i arbeid på bostedet på grunn av mangel på barnetilsyn.

Videre må det foreligge et konkret arbeidstilbud på tilflyttingsstedet. Det forutsetter at arbeidet er av en viss varighet. Dersom arbeidsforholdet er et vikariat, må det foreligge muligheter for videre arbeid på tilflyttingsstedet.

Hvis det er behov for tilsyn av barn, må også tilsynsordningen være tilrettelagt på tilflyttingsstedet.

Det er videre et vilkår at den enslige forsørgeren har flyttet i et tidsrom vedkommende har rett til overgangsstønad eller innen seks måneder etter at overgangsstønaden er falt bort.

3.8 Pensjon og pensjonspoeng

Tidligere inntekt danner grunnlaget for eksempelvis alderspoeng. Disse omregnes til pensjonspoeng, og det er blant annet størrelsen på pensjonspoengene som har betydning for størrelsen på pensjonen. Det er også mulig å opparbeide pensjonspoeng ved omsorgsarbeid. En annen faktor i beregningen er hvor

mange år det har vært opparbeidet pensjonspoeng – antall poengår.

Den som har den daglige omsorgen for barn under syv år, får godskrevet tre pensjonspoeng for dette. Dette gjelder for foreldre som har foreldreansvar for barnet og som har barnet boende fast hos seg. En avtale om delt fast bosted er ikke til hinder for den ene forelderen kan få godskrevet pensjonspoeng.

Det kan godskives pensjonspoeng for hvert kalenderår man har hatt ansvar for små barn. Det gis som nevnt tre pensjonspoeng per år. Dette tilsvarer en inntekt på 4 G. Hvis forsørgeren har en høyere inntekt enn dette, opptjener hun pensjonspoeng på grunnlag av inntekten.

Pensjonspoengene gis som utgangspunkt til den som mottar barnetrygd for barnet. Hvem som mottar barnetrygd kan du lese mer om i brosjyrens kapittel 2.

3.9 Meldeplikt

Stønadmottakeren som er enslig forsørger skal hvert år fylle ut en egenmelding. I denne skal opplysninger om forholdet til den andre av foreldrene til barna oppgis. Det skal også gis opplysninger om inntektsforholdene, og om det er inngått samboerforhold.

3.10 Hvordan gå frem for å få stønad

For å få stønad må en kravblankett fylles ut og sendes til trygdekontoret. En slik kravblankett fås på trygdekontoret. På blanketten finnes opplysninger om stønadene og stønadsvilkårene. Hvis søker får den stønaden det er søkt om, får hun nærmere informasjon fra trygdekontoret om hvilke plikter hun har som stønadsmottaker.

Dersom søker ikke får det hun mener å ha krav på, kan det klages på vedtaket. Klagen skal sendes til trygdekontoret innen seks uker etter at søker fikk melding om vedtaket.

Alle har rett til å få innsyn i dokumentene i sin sak. Denne retten gjelder også etter at saken er avgjort.

På trygdekontoret kan søker få:

- Hjelp til å sette frem krav eller å klage
- Råd å veiledning
- Opplysninger om andre stønadsordninger

Trygdekontoret formidler også kontakt med arbeidskontor, sosialkontor og andre offentlige kontor.

Kapittel 4: Kontantstøtte

4.1 Hva er kontantstøtte

I 1998 ble det innført en ordning med kontantstøtte til småbarnsforeldre. Støtten er en kontantoverføring til foreldre med barn mellom ett og tre år som ikke har barnehageplass med statsstøtte. Kontantstøtte ytes uavhengig av foreldrenes inntekt og formue.

4.2 Hvem kan få kontantstøtte

Foreldre som har omsorg for barn mellom ett og tre år kan ha rett til kontantstøtte. Det er en forutsetning for å motta støtte at barnet ikke har fulltidsplass i barnehage med rett til statsstøtte.

Et eksempel på dette er kommunale barnehager. Dersom barnet har deltidsplass, kan man ha rett til redusert støtte.

Det kreves altså at barnet *ikke* eller bare *delvis* gjør bruk av en barnehageplass som det ytes *statlig* driftstilskudd til. Dette er det sentrale vilkåret for retten til kontantstøtte. Det gjelder enten foreldrene er yrkesaktive eller ikke, og støtten er ikke behovsprøvd mot foreldrenes inntekter. Oppholdstiden i barnehagen avgjør kontantstøttens størrelse. Loven setter ikke vilkår om at en av foreldrene er hjemme selv for å ha omsorg for barnet. Loven stiller heller ingen vilkår om hva støtten brukes til.

Hvis barnet f.eks. har dagmamma eller er i en barnehage som ikke mottar statsstøtte, vil foreldrene ha rett til full kontantstøtte. Det samme gjelder hvis forsørgeren er hjemme for å ta seg av barnet.

Kontantstøtte ytes til den av foreldrene som barnet bor fast hos. Den som kun har samværsrett, har ikke rett til støtte.

Både barnet og støttemottakeren må være bosatt i Norge for å ha rett til kontantstøtte, dog gjelder også her forrang for EU-trygdeforordningene slik at kontantstøtte ytes for barn bosatt innenfor EØS-området dersom vilkårene ellers er oppfylt.

Det ytes ikke kontantstøtte for barn som oppholder seg i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon. Det er også enkelte andre unntak fra ordningen. Dette kan du få nærmere informasjon ved å henvende deg til trygdekontoret.

For å få kontantstøtte må man sende en skriftlig søknad til trygdekontoret. Den som har barnet fast boende hos seg kan søke om støtte. Hvis barnet bor sammen med begge foreldrene, kan kun en av dem søke om støtte.

4.3 Kontantstøttens størrelse

Kontantstøtten gis per barn, støtten er den samme uansett om barnet lever sammen med bare den ene av foreldrene eller begge. Støtten ytes tidligst fra og med måneden etter at barnet fyller ett år og til og med den måneden fyller tre år.

Kontantstøtten ytes med de beløp som Stortinget fastsetter. Dette beløpet kan endres fra år til år. Det ytes full støtte for barn som ikke har barnehageplass som det ytes statsstøtte for. Dersom barnet delvis gjør bruk av slik barnehageplass, kan det ytes redusert støtte.

Det gis full sats dersom det ikke benyttes barnehagetilbud, eller bestemte prosentsatser av dette beløpet ut fra oppholdstiden i barnehage. Mottakeren har rett til 80 % av full kontantstøtte når det er avtalt oppholdstid i barnehage inntil 8 timer per uke, 60 % ved oppholdstid fra og med 16 timer per uke, 40 % ved oppholdstid fra og med 17 til 24 timer per uke, og 20 % ved oppholdstid fra 25 til 32 timer per uke. Det ytes ikke kontantstøtte hvis det er avtalt oppholdstid på 33 timer eller mer per uke.

Satser for kontantstøtte for 2004:

Oppholdstid		
Kontantstøtte i barnehage	% av full sats	Beløp
Ikke bruk Av barnehage	100	kr 43 884
T.o.m. 8 timer Per uke	80	kr 35 112
9 – 16 timer Per uke	60	kr 26 328
17 – 24 timer Per uke	40	kr 17 556

25 – 32 timer Per uke	20	kr 8 784
33 timer eller mer Per uke	0	kr 0

Ved avgjørelsen blir søkerens opplysninger sammenholdt med den informasjonen som kommunen plikter å utlevere om alle mottakere av barnehagetilbud med statlig driftstilskudd. Kontantstøtten utbetales av trygdekontoret hver måned.

Hvis foreldrene bor sammen og begge søker om kontantstøtte, utbetales støtten til moren, akkurat som barnetrygden. Hvis foreldre ikke bor sammen og de skriftlig har avtalt en ordning med delt bosted, kan foreldrene få utbetalt kontantstøtte med en halvpart hver. Forutsetningen er at de er enige om en slik deling. Delt bosted innebærer at barnet bor tilnærmet like mye hos hver av foreldrene, f eks annenhver uke hos hver. Man kan imidlertid ikke dele en delvis kontantstøtte. I slike tilfeller må kontantstøtten utbetales til den ene av partene.

Kapittel 5: Rettigheter i arbeidsforhold

5.1 Generelt

I dette kapitlet vil det bli tatt opp aktuelle problemstillinger knyttet til småbarnsforeldres arbeidsforhold. Vi vil i hovedsak behandle forholdet mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Rettigheter i forbindelse med adopsjon vil ikke bli behandlet.

5.2 Varsel til arbeidsgiver

En arbeidstaker har normalt plikt til å underrette sin arbeidsgiver så snart hun vet at hun vil ta ut permisjon, f eks i forbindelse med fødsel. Det er også fastsatt mer konkrete frister for varsel. Disse vil det bli redegjort nærmere for i det følgende.

En gravid arbeidstaker har som hovedregel ingen juridisk plikt til å si i fra til arbeidsgiver straks hun har blitt gravid. Av lojalitetshensyn bør man likevel gi beskjed ganske tidlig i svangerskapet slik at arbeidsgiver får muligheten til å planlegge arbeidet fremover, f eks ved å ansette en vikar.

Ved fødselspermisjon i inntil ett år etter fødselen skal arbeidsgiver som hovedregel bli varslet snarest mulig og fire uker i forveien.

Ved utvidet permisjon, skal arbeidsgiver varslet, skal arbeidsgiver varsles snarest mulig og senest tre måneder i forveien. Se brosjyrens punkt 5.4

5.3 Vern mot tungt arbeid

I forbindelse med fødsel har barnets foreldre rett til permisjon etter arbeidsmiljøloven. Denne rettigheten er kombinert med retten til fødselspenger etter folketrygdloven. Retten til fri fra arbeidet etter arbeidsmiljøloven går imidlertid lenger enn retten til ytelse etter folketrygdloven.

Fødselspenger kan du lese mer om i brosjyrens punkt 3.2.

Gravid arbeidstaker har rett til fri fra arbeidet med lønn i svangerskapskontroll. Forutsetningen for dette er at slike undersøkelser ikke kan finne sted utenfor arbeidstiden.

I forbindelse med fødselen har foreldrene samlet rett til permisjon i ett år. Foreldrene kan f.eks. velge å dele permisjonen med en halvpart på hver. Permisjonstiden må til sammen ikke overstige ett år, med mindre det ytes fødselspenger fra folketrygden for ett lengre tidsrom.

I enkelte tilfeller kan foreldrene ha rett til utvidet permisjon, se nedenfor.

En arbeidstaker som er gravid har rett til å ta ut inntil 12 uker av permisjonen under svangerskapet. Etter fødselen må kvinnen være i permisjon i de første seks ukene. Arbeidstilsynet kan gjøre unntak fra dette hvis moren ved legeattest godtgjør at det er bedre for henne å komme i arbeid, f.eks. hvis barnet skal adopteres bort eller er dødfødt.

I forbindelse med fødselen har barnets far rett til permisjon i to uker dersom han bor sammen med moren og bruker tiden til omsorg for familie og hjem. Hvis foreldrene ikke bor sammen, kan denne permisjonen tas av en annen som bistår moren under svangerskapet, f.eks. en ny samboer.

Etter barnets første leveår har foreldrene rett til ytterligere permisjon etter arbeidsmiljøloven. Denne permisjonen er i utgangspunktet ulønnet, med mindre man har avtalt annet med arbeidsgiver.

Enslige forsørgere har rett til ulønnet permisjon i to år etter barnets første leveår. Denne permisjonen må benyttes i tilknytning til permisjonen i barnets første leveår. Enslige forsørgere kan dermed ta ut heltidspermisjon i tre år etter fødselen.

En arbeidstaker som ammer sitt barn, har rett til fri fra arbeidet i denne forbindelse. Friheten skal minst være 30 minutter to ganger daglig. Eventuelt kan man kreve at arbeidstiden reduseres med inntil en time hver dag.

Arbeidstakeren har imidlertid ikke rett til lønn for denne tiden.

5.5 Tidskonto

Tidskonto innebærer at en forelder kan kombinere uttaket av fødselspenger med nedsatt arbeidstid. Perioden med heltidspermisjon vil da bli kortere, men fødselspengebeløpet blir totalt sett det samme. Permisjonsperioden strekkes altså ut i tid.

Ordningen gjelder både for arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og frilansere.

Arbeidstakere må ha arbeidet i mer enn halv stilling før fødselen for å falle inn under ordningen. Det er videre et vilkår at man har rett til fødselspenger etter folketrygdløven, se brosjyrens punkt 3.2.

En arbeidstaker som ønsker en ordning med tidskonto, må varsle sin arbeidstaker snarest mulig og senest fire uker før full permisjon påbegynnes.

Arbeidstaker og arbeidsgiver må inngå en skriftlig avtale om permisjonen. Selvstendig næringsdrivende og frilansere må inngå avtale om tidskonto med trygdekontoret.

Permisjonen kan tas ut som nedkortet arbeidstid til enten 90, 80, 75, 60 eller 50 % av full stilling. Dette svarer til uttak av fødselspenger med enten 10, 20, 25, 40 eller 50 %. Hvis du f eks begynner å arbeide i halv stilling, vil du motta 50 % av fødselspengene. Det daglige fødselspengebeløpet blir da lavere enn ved vanlig uttak, men antallet utbetalingsdager blir flere.

Permisjonen kan tas ut som kortere daglig arbeidstid eller færre arbeidsdager per uke.

Man kan ikke avtale andre ordninger enn det som er fastsatt i loven.

Ordningen med tidskonto tar utgangspunkt i fødselspengeperioden. Barnets foreldre kan velge mellom 42 uker med 100 % av full lønn eller 52 uker med 80 % av full lønn.

Uttak av tidskonto er begrenset til en periode på 104 uker, dvs to år. Den korteste perioden for tidskonto er 12 uker. Hvor lang periode ordningen vil vare avhenger av hvilke satser som velges.

Et vist antall uker av den tid arbeidstakeren har krav på fødselspenger, må imidlertid tas som hel permisjon. Dette gjelder for:

- de tre ukene før fødselen som er forbeholdt moren.
- de første seks ukene etter fødselen som er forbeholdt moren.

- de fire ukene som er forbehold faren.

Dersom det velges 42 uker med full lønn, kan arbeidstaker ta opptil 29 av ukene som tidskonto.

5.6 Rett til fri ved barns og barnepassers sykdom

En arbeidstaker som har omsorg for barn, har rett til permisjon for å ta seg av barnet når det er sykt. Permisjonsretten gjelder til og med det året barnet fyller 12 år. Arbeidstaker har tilsvarende rett til permisjon når den som har det daglige barnetilsynet, f eks dagmamma, er syk.

Arbeidstakere har rett til fri fra arbeidet i inntil 10 dager hvert år, men 15 dager dersom man har mer enn to barn. Arbeidstaker som er alene med omsorgen for barn, har utvidet rett til permisjon. Enslige forsørgere har rett til permisjon i inntil 20 dager per år, men 30 dager dersom man har ansvaret for mer enn to barn.

Arbeidstaker har rett til omsorgspenger når barnet eller barnepasseren er syk. Omsorgspengene beregnes på samme måte som sykepengene.

5.7 Rett til redusert arbeidstid

Etter arbeidsmiljøloven kan en arbeidstaker som av helsemessige, sosiale eller andre sterke velferdsmessige grunner har behov for å få redusert sin arbeidstid, har rett til dette. Sterke grunner kan f eks være småbarnsforeldres behov for mer tid sammen med barna eller tilsyn med funksjonshemmet barn. Forutsetningen er at reduksjonen i arbeidstiden kan gjennomføres uten særlig ulemper for virksomheten. Redusert arbeidstid kan tas ut som kortere arbeidsdag, færre arbeidsdager per uke eller i form av arbeidsfrie perioder. Arbeidsfrie perioder kan f eks være aktuelt i forbindelse med skoleferier.

Redusert arbeidstid gir ikke arbeidstakeren rett til å beholde full lønn. Endringen i arbeidstid vil derfor også innebære redusert lønn.

En arbeidstaker som ønsker redusert arbeidstid, må gi skriftlig beskjed til arbeidsgiver snarest mulig og senest fire uker i forveien. Arbeidsgiver tar en avgjørelse ut fra en avveining mellom partenes interesser.

Arbeidstaker kan søke om redusert arbeidstid for to år om gangen. Når den avtalte perioden er over, har arbeidstakeren rett til å gå tilbake til sin tidligere arbeidstid. Arbeidstakeren har videre plikt til å gi beskjed til arbeidsgiver og gå tilbake til full arbeidstid, hvis de forhold som ligger til grunn for reduksjonen faller bort.

5.8 Fritak fra overtidsarbeid og merarbeid

Arbeidsgiver har plikt til å fritta en arbeidstaker fra å utføre overtidsarbeid eller merarbeid når denne av helsemessige eller sterke sosiale grunner ber om det. Det samme gjelder hvis arbeidstaker av andre personlige grunner ber om det og arbeidet uten skade kan utsettes eller utføres av andre.

Sterke sosiale grunner kan f eks være pass av barn, deltakelse i store familiebegivenheter eller nødvendig henting av barn i barnehage.

5.9 Oppsigelsesvern

Arbeidsgiver kan bare si opp en arbeidstaker hvis det er saklig grunn for dette. Saklig grunn kan f eks være driftinnskrenkninger for å unngå konkurs. Andre årsaker kan være at arbeidstaker stadig kommer for sent, er borte fra arbeidet uten å gi arbeidsgiver beskjed eller er beruset i arbeidstiden.

I enkelte situasjoner har arbeidstakerne et ytterligere vern mot oppsigelse fra arbeidsgiveren. Dette gjelder f eks ved sykdom og svangerskap.

En arbeidstaker kan ikke sies opp fordi hun er gravid. En slik oppsigelse vil ikke være saklig begrunnet. Som gravid er man derimot ikke beskyttet mot oppsigelse av andre grunner, f eks driftinnskrenkninger. Arbeidsgiver må imidlertid kunne bevise at oppsigelsen er saklig begrunnet i andre forhold enn graviditeten.

En arbeidstaker kan heller ikke sies opp med den begrunnelse at han eller hun er fraværende på grunn av permisjon eller fødsel.

Arbeidstaker som har permisjon etter fødsel, kan ikke sies opp med virkning i permisjonsperioden. Dersom en arbeidstaker lovlig blir sagt opp under permisjonen, vil oppsigelsestiden først begynne å løpe når permisjonen er avsluttet. Denne regelen gjelder kun for permisjon det første året etter fødselen.

En arbeidstaker kan imidlertid selv si opp sin stilling under hele permisjonstiden med den oppsigelsesfrist som gjelder for arbeidsforholdet. Oppsigelsesfristen kan følge av arbeidsmiljøloven eller arbeidsavtalen.

Kapittel 6: Annet

6.1 Elever og studenter med lån i Statens lånekasse for utdanning

Kvinner som får barn når de er under utdanning mottar normalt ikke fødselspenger. De kan imidlertid få fødselsstipend fra Lånekassen.

Stipend gis i de siste tre ukene før fødselen og i de første 39 ukene etter fødselen. Størrelsen på stipendet tilsvarer det maksimale støttebeløp som Lånekassen kan gi til moren. Hvis en del av de 42 ukene faller i sommerferien, kan det også gis stipend for denne tiden.

Det kan også gis lettelse med tilbakebetaling av lån og fritak for renter i inntil ett år ved svangerskap, fødsel og adopsjon. Det er en forutsetning for rentefritaket at inntekten er lav.

Har man omsorg for barn under 10 år og i tillegg har lav inntekt, kan det gis utsettelse med tilbakebetaling av lån til Lånekassen. Det kan også gis fritak for renter. Inntekten til ektefellen eller samboer som er barnets far, er også avgjørende for om det kan gis lettelser.

Enslige forsørgere som bare har stønad fra folketrygden, kan etter søknad slippe å betale renter og få utsatt tilbakebetalingen så lenge barnet er under 10 år.

For å få stønader eller betalingslettelser, må man søke om dette. Det er viktig å være oppmerksom på at det løper frister for slik søknad. For nærmere informasjon kan du ta kontakt med Statens lånekasse for utdanning.

6.2 Sosiale tjenester

Kommunene har plikt til å gi ulike former for sosiale tjenester til mennesker som ikke kan dra omsorg for seg selv. For å ha rett til økonomisk stønad er det et vilkår at vedkommende ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldene økonomiske rettigheter. Dette kan eksempelvis være rett til noen av folketrygdens ytelser.

Årsaken til hjelpebehovet er uten betydning for retten til stønad, men kan få betydning ved utmåling av stønadens størrelse.

Sosial stønad er subsidiær på den måten at før stønad gis, skal søkeren først ha forsøkt å forsørge seg ved eget arbeid. Søkeren skal også gjøre nytte av andre økonomiske rettigheter før man kan få sosial stønad.

Dersom søkeren har midler i bank, kan det kreves at pengene brukes opp før det blir aktuelt med sosialhjelp. Kommunen kan videre kreve at større formuesgjenstander, eksempelvis båt eller bil, må selges dersom disse ikke er nødvendige.

Det er først og fremst utgifter til bolig, mat og klær av rimelig standard som skal dekkes av sosialstønad. I tillegg kommer nødvendige utgifter til bl a toalett- og rengjøringsartikler, strøm til

matlaging og oppvarming, nødvendige innbo og husholdningsartikler, hus- og innboforsikring, Tv-lisens, utgifter til vanlig kommunikasjon, samt utgifter til legebesøk og tannlegebehandling.

En person som har andre løpende inntekter, eksempelvis bidrag, trygdeytelser og arbeidsinntekt, skal få stønaden tilsvarende redusert.

Søknadene skal behandles individuelt av kommunens sosialtjeneste. Dette krever en nøye oversikt over søkerens økonomi og de samlede utgifter som er nødvendige til livsopphold. I denne vurderingen skal det tas hensyn til bl a forsørgerbyrden og løpende boutgifter.

6.3 Barnevernstjenesten

Barnevernets oppgave er å beskytte barn mot omsorgssvikt og motvirke at barn lider fysisk og psykisk overlast. Bli barnevernet kjent med slike forhold, har det en lovbestemt plikt til straks å undersøke hvordan barnet har det og om nødvendig sette i verk tiltak.

Barnevernets oppgave er både å yte støtte og utføre kontroll. Det skal gi hjelp å støtte for at hjemmet skal kunne klare sitt omsorgsansvar, men har også plikt til å gripe inn hvis dette ikke nytter.

Som regel er det best for barnet å vokse opp i sitt eget hjem. Barnevernet skal derfor vurdere om det er mulig å hjelpe familien til å fungere bedre ved forbyggende tiltak som kan være råd og veiledning til familien, eksempelvis ved å oppnevne tilsynsfører. Andre tiltak kan være å gi økonomisk støtte til barnet slik at barnet kan delta i fritidsaktiviteter o l, avlastning ved å gi hjemmehjelp eller plass i barnehage, skolefritidsordningen, støttekontakt og besøkshjem.

Det er først hvis forebyggende tiltak ikke fører frem, at det kan være aktuelt å plassere barnet utenfor hjemmet. Hvis barnevernstjenesten og foreldrene er enige om at barnet for en tid skal plasseres utenfor hjemmet, kan det skje uten at barnevernstjenesten formelt overtar omsorgen for barnet.

Kapittel 7: Nyttige opplysninger

7.1 Hvor kan du henvende deg for å få hjelp?

Trygdekontor

Ditt lokale trygdekontor kan gi nærmere informasjon vedrørende ytelser du kan ha rett til. Trygdekontorene har opplysnings- og veiledningsplikt.

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljøloven. Dersom

du har spørsmål vedrørende din arbeidsplass, kan du ta kontakt med ditt distriktskontor.

Fagforening

Er du medlem i en arbeidstakerorganisasjon, kan du ta kontakt med denne.

Lånekassen

Statens lånekasse for utdanning kan gi nærmere opplysninger vedrørende studielån og stipend.

Kontoret for fri rettshjelp

Hvis du bor i Oslo eller Akershus, kan du henvende deg til kontoret for fri rettshjelp . Det ligger i Storgaten 19, 0184 Oslo. Tlf: 22 42 52 60

Advokatvakten

I de fleste fylker finnes advokatvakten. Her gir advokater *inntil en halv time* gratis konsultasjon i de fleste typer juridiske spørsmål.

Studentrettshjelptiltakene

Du kan henvende deg til studentrettshjelptiltakene per telefon eller brev for å få gratis juridiske råd og veiledning. Disse tiltakene er drevet av jusstudenter.

JURK

Postboks 2691 Solli, 0204 Oslo

Tlf: 22 84 29 50.

Besøksadresse: Arbinsgt. 7

www.jurk.no

Juss-Buss

Arbinsgt. 7, 0253 Oslo. Tlf: 22 84 29 00

www.jus.uio.no/jussbuss/

Jussformidlingen i Bergen

Sydneshaugen 10, 5007 Bergen

Tlf. 55 58 96 00

www.jussformidlingen.no

Jusshjelpa i Nord-Norge

Universitetet i Tromsø, Breivika senter, 9037 Tromsø.

Tlf: 77 64 49 95.

www.studentjusshjelpa.org

Jushjelpa i Midt-Norge

v/HIST avd teknologi, Sverresgt. 12

Postboks 312, 7400 Trondheim Tlf: 73 51 52 50.

www.jushjelpa.no

Lover

- Lov av 24. oktober 1946 nr 2 om barnetrygd.
- Lov av 4. februar 1977 nr 4 om arbeidsvern og arbeidsmiljø.
- Lov av 8. april 1981 nr 6 om barn og foreldre
- Lov av 17. februar 1989 nr 2 om bidragsforskudd.
- Lov av 17. juli 1992 nr 100 om barnevern.
- Lov av 28. februar 1997 nr 19 om folketrygd.
- Lov av 26. juni 1998 nr 41 om kontantstøtte.

Særtrykk og faglitteratur

Du kan kjøpe særtrykk av lovene i en bokhandel. Er du kan du låne faglitteratur på biblioteket.

Brosjyrer

Andrebrosjyrer utarbeidet av JURK:

- ”Innvandrerkvinnens rettsstilling”
- ”Kvinner og odal”

- ”Mishandlede kvinners rettsstilling”
- ”Sameie”
- ”Seksuelt misbrukte barns rettstilling”
- ”Ugift samliv”

I samarbeid med Juss-Buss har JURK utarbeidet:

- ”Arbeidsavtalen”
- ”Den kvinnelige arbeidstakeren”
- ”Krav på lønn og feriepenger”
- ”Miljøet på arbeidsplassen”
- ”Oppsigelse og avskjed”

Samboerkontrakt

JURK har også utarbeidet en standard samboerkontrakt med veiledning. Den koster kr 60 og kan fås ved henvendelse til JURK.

[Tilbake](#)